

[CONSTANTIJN HUYGENS (OEFFELT)]
AAN DAVID DE WILHEM [DEN HAAG]
23 AUGUSTUS 1641
2830

Antwoord op Wilhems brief van 17 augustus 1641 (2821).

Samenvatting: Huygens is het niet eens met de door Wilhem gedane voorstellen inzake Streso. Als Streso's preek alleen tegen de Katholieken was gericht, kan die gerust met zijn andere preken worden uitgegeven. (Huygens had begrepen dat zowel de zusterkerken, de Haagse magistraat, Streso's collega's als hijzelf door de preek werden beledigd.) Maar het lijkt Huygens niet verstandig dat Streso de preken aan hem opdraagt. Als Streso Huygens genoegdoening wil verschaffen, kan hij de preek beter apart uitgeven met een voorwoord dat alles verklaart.

Door Wilhem beantwoord op 27 augustus 1641 (2837).

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLVIII, fols. 562r-563r: afschrift (Constantijn Huygens jr.).

Vroegere uitgave: Worp 3, nr. 2830, pp. 218-219: volledig.

Naam: Caspar Streso.

Titels: *Conciones* (Streso 1641); *Orgelgebruyck*.

Glossarium: organum (orgel); orgues (orgel).

Transcriptie

Copie.

À mon frère de Willhem.

23 Aoust 1641.

Monsieur mon frère,

La grande presse de mes affaires m'a empesché de penser quasi jusqu'à cet heure à la proposition que vous avez prins la peine de me faire de la part de Monsieur Strezo, à sçavoir, si j'auroy agréable que parmi les presches qu'il prétend mettre en lumière celuy des orgues fust comprins, et si je gouste la Préface par laquelle il me dédieroit cest œuvre. Enfin voyant par la recharge que vous m'en faictes comme l'imprimeur insiste à pouvoir jouir du fruict de son travail et de ses fraix, qui est chose raisonnable, je me desrobbe un quart d'heure pour vous dire sur le premier point que, si le livre me doibt estre dedié, il est nécessaire en toute façon que ledit presche des orgues y comparoisse en son rang, pour des considérations qui ne regardent pas moins mon interest, que celuy de monsieur Strezo et celuy de l'Eglise, mais qui toutes seroyent trop longues à déduire par lettre. Et ne sert de dire (comme vous me rapportez de la part de l'auteur) que ce presche, imprimé, pourroit causer nouvelle b[r]ouillerie, parce qu'en tout cas il ne causera brouillerie que contre les Papistes, puisque monsieur Strezo déclare n'en avoir voulu qu'à eux ¹atque ita se explicacionem naturæ cultus publici organo applicuisse, ut redargueret ejus usum, vel abusum potius, qui in Papatu obtinet; ²et in totâ concione verbulum non fuisse quo præter pontificium organi abusum quicquam fuerit reprehensum.

L'opinion de mes amiz, et de tous ceux que j'ay ouy parler, estoit qu'il y avoit de l'offense donnée 1. aux Eglises voisines, 2. au Magistrat de La Haye, 3. aux ministres collègues de Monsieur Strezo, et 4. à moy, mais

---

¹ Streso aan Huygens, augustus 1641 (2820A): '*naturam cultus publici prius explicandam duxi, eamque explicacionem primò imaginibus, deinde organo musico in templis ita applicui, ut redarguerem usum organi, vel abusum potius qui in papatu obtinet, ...*'

² Streso aan Huygens: '*... quod in totâ concione verbulum non fuit, quo præter pontificium organi abusum quicquam fuerit reprehensum.*'

il proteste 1. ³non se ea dixisse, quasi nullo modo ⁴ferre possit istum organi usum qui in vicinis Ecclesiis obtinet, et puis ⁵sinistras fuisse suspiciones et | 562v | opiniones, quasi ⁶(2.) voluisset amplissimo magistratui se opponere, 3. vel dominos collegas, à quibus nullâ in re dissentit, oppugnare, 4. aut me præsentem, ob scriptum de organi usu et abusu editum traducere, et en un mot, ⁷neque se collegarum sententiæ, à quâ non differt, nec amplissimi magistratus scopo, nec mei scripti consilio contradixisse aut se opposuisse.

Il ne reste donq plus de subject de brouillerie, comme j'ay dit, que contre noz adversaires Romains, aveq lesquels il importe que nous soyons tousjours brouillez, tant qu'ils ne sortent du brouillard qui les enveloppe; par conséquent il est expédient que ce presche se publie aveq les autres, et nécessaire pour les causes que j'ay dites, mais que je n'ay pas loisir de déduire.

Pour le second point, qui est de la préface dédicatoire, je ne sçaurois aussi que vous dire par abrégé, que ce seroit luy vouloir beaucoup de mal, de luy conseiller qu'il la mist au jour, pour des raisons qui proprement concernent son honneur, ma satisfaction, et, ce qui vault doublement les deux, l'édification de l'Eglise.

Je ne sçay comme il est possible que vous ne les apperceviez pas toutes trois, ou pourquoy, en les appercevant, vous n'en vueillez faire semblant. Basta, je suis amy et serviteur, comme vous, de ce rare personnage. Ne portons rien à la ruine de sa belle réputation, cela est de trop mauvaise suite. Mais enfin, pour ce qui est de mon interest, s'il persiste à me vouloir donner, comme il doibt, satisfaction publique d'une offense qui n'a pas esté donnée en cachette, et le tout aveq ce qui se doibt de franchise et de candeur par un homme de sa vocation, il a moyen de satisfaire ensemble *per latus meum* aux trois autres interessez, en publiant cedité presche des orgues à part, et me le dédiant aveq les déclarations que dessus, et protestations bien réitérées de ce que dessus, à sçavoir, que c'est luy faire tort par interprétation sinistre, de dire, qu'en le prononçant, il en ayt voulu à autre qu'à l'Eglise Romaine. C'est | 563r | le sommaire de tout, et la voye par où il peut sortir à son honneur au contentement d'un chascun en particulier, et au bien du publiq. Pour les autres presches, qu'il ne s'en mette point en peine. Il trouvera à qui les dédier, et y a des amitez à gagner, qui luy seront plus utiles que la mienne, qui cépendant luy est et demeurera très-acquise. Mais au fonds, si on dilaye à me rendre, et nommément à mesdits coïnteressez, ce qui nous est deu, il ne faudra pas qu'on s'estonne si un matin j'y mets la main moy-mesme et de la sorte que j'estimeray convenir.

Mon papier est plein, et mon loisir expiré dès l'autre page, aussi sera bien vostre envie de lire ces niaiseries, mais vous n'en tasterez plus guerres, ni moy non plus, j'espère, qui suis parfaitement,

Monsieur mon frère,

vostre [etc.]

Au Camp à Offelen, 23 d'Aoust 1641.

---

³ Streso aan Huygens: 'His addidi expressam protestationem, me non ideò hæc dicere, quasi nullo modo ferre possem istum organi usum, qui in vicinis quibusdam ecclesiis obtineat, ...'

⁴ Worp: <ferri>.

⁵ Streso aan Huygens: '... in suspiciones et opinionēs, quasi vel Dominos collegas, à quibus nullâ in re dissentio, oppugnare vel amplissimo magistratui me opponere, vel te quoque præsentem ob scriptum de organi usu et abusu recens editum publicè traducere intenderim, ...'

⁶ Worp: haakjes ontbreken.

⁷ Streso aan Huygens: 'Ego nec collegarum sententiæ, à quâ non differo, nec Amplissimi Magistratus scopo, nec tui scripti consilio contradixi aut me opposui.'

Vertaling

Aan mijn zwager de Wilhem.

23 augustus 1641.

Mijnheer mijn zwager,

De grote drukte van mijn bezigheden heeft het mij tot op dit ogenblik vrijwel onmogelijk gemaakt om na te denken over het voorstel dat u mij namens de heer [Caspar] Streso hebt willen doen, namelijk, of het mij aangenaam zou zijn dat de preek over het orgel zich zou bevinden onder de preken die hij wil publiceren, en of het voorwoord waarmee hij mij dit werk wil opdragen mij bevalt. Nu ik door uw herhaald aandringen bij mij zie hoezeer de drukker erop staat de vruchten van zijn werk en zijn onkosten te kunnen plukken, hetgeen redelijk is, zal ik mijzelf een kwartier ontfutselen om u mede te delen dat, wat betreft het eerste punt, als het boek aan mij moet worden opgedragen, hoe dan ook de genoemde preek over het orgel zijn plaats inneemt tussen de andere, om redenen die niet minder mijn belang aangaan dan dat van de heer Streso en dat van de kerk, maar die allemaal teveel plaats zouden innemen om in een brief uiteen te zetten. En het heeft geen zin te zeggen (zoals u mij namens de auteur hebt meegedeeld) dat deze preek, eenmaal gedrukt, een nieuw twistpunt zou kunnen vormen, aangezien deze in ieder geval slechts tot onenigheid met de Rooms-Katholieken zal kunnen leiden, aangezien de heer Streso verklaart dat hij het slechts op hen had gemunt,⁸ L en de uitleg over de aard van de eredienst op het orgel zo heeft toegepast, dat hij het gebruik ervan, of liever het misbruik, waartoe het [gebruik van het orgel] onder het Pausdom leidde, zou logenstraffen, en⁹ dat in de hele preek geen enkel woord van afkeuring voorkomt, behalve betreffende het Katholieke orgelmisbruik.[↓]

De mening van mijn vrienden en van al degenen die ik erover heb horen spreken was dat er sprake was van een belediging van 1. de verwante kerken, 2. de Haagse magistraat, 3. de collega-predikanten van de heer Streso en 4. van mij, maar hij brengt daar tegen in: ten eerste¹⁰ L dat hij die dingen niet heeft gezegd, dat hij dat gebruik van het orgel, waarvan bij de verwante kerken sprake is, op vrijwel geen enkele manier kon verdragen,[↓] en verder¹¹ L dat het valse verdenkingen en verkeerde interpretaties zijn geweest, alsof hij (ten tweede) de eerwaarde magistraat zou willen weerstreven, of ten derde zijn collega's, met wie hij op geen enkel punt van mening verschilt, zou willen aanvallen, of, ten vierde, mij, vanwege de uitgave van mijn¹² geschrift over het gebruik en misbruik van het orgel,[↓] in één woord:¹³ L dat hij noch de mening van zijn collega's, met wie hij het niet oneens is, noch de zienswijze van de magistraat, noch de raadgeving uit mijn geschrift wil weerspreken of weerstreven.[↓]

Er is dus geen reden meer tot onenigheid dan met, zoals ik al heb gezegd, onze Rooms-Katholieke tegenstanders, waarvan het belangrijk is dat we daarmee voortdurend in strijd verwickeld blijven, zolang ze zich niet van de nevel kunnen ontdoen die hen omhult. Daaruit volgt dat het passend is dat deze preek samen met de andere gepubliceerd wordt, en noodzakelijk om de door mij genoemde redenen, die ik door tijdgebrek niet kan uitwerken.

---

⁸ Streso aan Huygens, augustus 1641 (2820A); '... heb ik eerst *de aard van onze eredienst uitgelegd*, en vervolgens die uitleg uitgebreid, eerst met [het gebruik van] beelden, vervolgens *het orgel* in de kerk, op zodanige manier, *dat ik het gebruik of liever het misbruik dat zich in het pausdom voordoet heb bestreden, ...*'

⁹ Streso aan Huygens: '... *dat er in de gehele preek geen woordje voorkomt dat iets inbrengt tegen iets anders dan het orgelgebruik van de katholieken.*'

¹⁰ Streso aan Huygens: 'Hieraan heb ik de uitdrukkelijke verklaring toegevoegd dat ik *het niet zó heb gezegd alsof ik op geen enkele manier het orgelgebruik van de verwante kerken kan verdragen, ...*'

¹¹ Streso aan Huygens: '... *in verdenkingen en misvattingen, alsof het mijn bedoeling was tegen de collega's te zijn (met wie ik in geen enkel opzicht van mening verschil), ofwel mij tegenover de achtbare magistraat op te stellen, ofwel u, ook aanwezig, vanwege uw onlangs uitgegeven geschrift over het gebruik en het misbruik van het orgel in het openbaar aan de kaak te stellen, ...*'

¹² *Orgelgebruyck.*

¹³ Streso aan Huygens: 'Ik heb noch de opvatting van mijn collega's, die niet van de mijne afwijkt, noch de doelstelling van de achtbare magistraat, noch uw op schrift gestelde aanbeveling tegengesproken of mij ertegen opgesteld.'

Wat het tweede punt aangaat, de opdracht voorin, zou ik u eveneens alleen maar kort kunnen zeggen dat het hem veel kwaad zou kunnen doen hem aan te raden dat hij die [opdracht] publiceert, om redenen die welbeschouwd zijn eer betreffend, mijn genoegdoening, alsook, hetgeen tweemaal zoveel waard is als beide tezamen, de lering van de kerk.

Ik begrijp niet hoe het mogelijk is dat u niet voor al deze drie zaken oog hebt gehad, of waarom u, als u dat wel had, er geen blijk van heeft willen geven dat dat zo was. Maar genoeg, net als u ben ik vriend en dienaar van deze bijzondere man. Laten wij niets ondernemen wat afbreuk doet aan zijn goede naam; dat zou een te slecht gevolg zijn. Maar goed, waar het om mijn belang gaat: wanneer hij inderdaad mij, zoals het hoort, in het openbaar genoegdoening wil verschaffen voor een belediging die mij niet heimelijk werd aangedaan, en dit alles met de eerlijkheid en de oprechtheid die hoort bij een man van zijn roeping, dan kan hij via mij ook de drie andere belanghebbenden genoegdoening verschaffen, wanneer hij deze preek over het orgel apart uitgeeft en aan mij opdraagt met de bovenbedoelde uiteenzettingen, en de met nadruk herhaalde verklaringen uit het bovenbedoelde, te weten dat hem onrecht wordt aangedaan door een negatieve uitleg door te zeggen, dat hij, toen hij hem [de preek] uitsprak, op iets anders doelde dan op de Rooms-Katholieke kerk. Dat vat alles samen en is de enige weg waarlangs hij eenieder afzonderlijk tevreden kan stellen op een voor hem eervolle wijze, en tot het openbaar nut. Wat de andere preken betreft, laat hij zich daarvoor niet al te veel moeite getroosten; hij zal wel bedenken aan wie hij ze kan opdragen, en kan daarmee vriendschappen winnen die hem profijtlijker zullen zijn dan de mijne, die hij overigens al heeft en zal houden. Maar uiteindelijk, als men ermee wacht mij, en zeer zeker mijn genoemde mede-belanghebbenden, te verschaffen wat ons toekomt, moet men zich niet verbazen, wanneer ik op een goede dag zelf maatregelen ga nemen op de manier die mij passend zal lijken.

Mijn papier is vol en mijn tijd was al bij de vorige pagina op, net als evengoed uw behoefte om deze futiliteiten te lezen, maar u zult zich er nauwelijks meer mee bezig hoeven houden, en, naar ik hoop, ik ook niet, die volledig ben,

mijnheer mijn zwager,

uw [enz.]

In het kamp bij Oeffelt, 23 augustus 1641.
